

Λέξεις... φράσεις... κείμενα
Γλώσσα

Λεξιλόγιο: Αλεξάνδρεια, μέγαρο, μανιώδης, πρόσοψη, ερμάριο, χρυσούφαντος, χαλκογραφία, έβενος, φίλντισι, σμάλτο

Με τι θα ασχοληθούμε:

- Πώς περιγράφουμε ένα κτίσμα
- Ποιος είναι ο ρόλος του επιθέτου σε ένα περιγραφικό κείμενο
- Ποιες λέξεις ή φράσεις δηλώνουν τόπο

(Αναφορικό λόγο: περιγραφή)

πού;

Το σπίτι του ποιητή Καβάφη

Εξωτερική
όψη του
σπιτιού

πού

Το σπίτι του Καβάφη βρίσκεται στην οδό Λέψιους, έναν δρόμο στην καρδιά της Αλεξάνδρειας. Ο ποιητής κατοικούσε στον δεύτερο όροφο ενός μεγάρου, βαμμένου σε πορτοκαλί χρώμα. Από εκεί φαινόταν απέναντί το νοσοκομείο, χτισμένο ανάμεσα σε μικρά χαμηλά σπιτάκια.

Η πρωτοτυπία
του Καβάφη

Ο Καβάφης ήταν, χωρίς αμφιβολία, μανιώδης με την πρωτοτυπία. Από το διαμέρισμά του είχε βγάλει όχι μονάχα το τηλέφωνο και το ραδιόφωνο αλλά και το ηλεκτρικό και στη θέση του είχε βάλει κεριά και λάμπες πετρελαίου.

Το διαμέρισμα, όπως και η πρόσοψη του μεγάρου, δεν έχει τίποτα το ξεχωριστό, που να εντυπωσιάζει τον επισκέπτη, τίποτα το μοντέρνο. Επιπλωμένο, χωρίς πίνακες. Στην πλατιά ορθογώνια είσοδο, από το κατώφλι ακόμα, ένα μόνο πράγμα «χτυπάει»: η μακριά και ψηλή βί-

Ενότητα 2

Κατοικία

Το σαλόνι

βιβλιοθήκη σαν ερμάρι, με τα περισσότερα φύλλα τζαμένια, που σκεπάζει όλο τον τοίχο, και τα στοιβαγμένα στα ράφια βιβλία, μεγάλα και μικρά, σχεδόν όλα δεμένα. Ένα έπιπλο επιβλητικό που και μόνο του χαρακτηρίζει τον χώρο. Το σαλόνι, εκεί όπου ο ποιητής συνήθιζε να δέχεται τους φίλους, ένας καναπές τουρκικός, αρκετές πολυθρόνες και καρέκλες, γυμμένες με παλιά χρυσοϋφαντα υφάσματα, μερικά τραπέζια από σκαλιστό ξύλο και πάνω τους ένα κηροπήγιο από ατόφιο ασήμι ή μια λάμπα πετρελαίου με θαμπό γυαλί. Πολλά χαλιά, μερικές φτηνές χαλκογραφίες στους τοίχους, μια κορνίζα από έβενο στολισμένη με φίλντισι, που πλαισιώνει ένα ανάγλυφο γύψινο με την αυτοκράτειρα Θεοδώρα, δουλειά ερασιτεχνική, και μία μεγάλη φωτογραφία, με τζάμι, κορνιζαρισμένη, που παριστάνει τη μητέρα του ποιητή, τη Χαρίκλεια Φωτιάδη.

Το υπνοδωμάτιο

Χτυπητή αντίθεση με τούτη την επίπλωση αποτελεί το δωμάτιό του. Ένα στενό κι απλό κρεβάτι, ένα τραπέζι από ακατέργαστο ξύλο, μια καρέκλα ψάθινη κι ένα σιδερένιο τραπεζο-δο σκουριασμένο που είχε πάνω του μια λεκάνη με μια κανάτα σμαλτωμένη. Τις ζεστές νύχτες του καλοκαιριού ο ποιητής προτιμούσε, αντί να πηγαίνει στο λουτρό και έτσι να διακόπτει την κουραστική δουλειά του, να βουτάει μια πεσέτα στο νερό αυτής της λεκάνης για να δροσί-
ζει το πρόσωπό του. Γιατί συχνά έμενε εκεί ως αργά, σκυμμένος πάνω στο χοντροφτιαγμένο τραπέζι, να χτενίζει έναν στίχο ή να ψάχνει για μια λέξη που θα έδινε πιο πιστά την ιδέα του.

Σ' αυτό το γυμνό δωμάτιο, το κρυφό του σπουδαστήριο, γεννιούνται ύστερα από τις πρώτες δοκιμές, μέσα σ' ένα τέταρτο του αιώνα, τα ποιήματά του, που, ακατανόητα στην αρχή για πολύ καιρό, θα προκαλέσουν αργότερα τον θαυμασμό ακόμα και στις πιο μακρινές χώρες. Ο Καβάφης είναι, πραγματικά, ο περισσότερο μεταφρασμένος στο εξωτερικό Νεοέλληνας ποιητής.

Δημήτρης Δασκαλόπουλος – Μαρία Στasiνοπούλου, *Ο βίος και το έργο του Κ.Π. Καβάφης*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα, 2002 (δισκευή)

Αλεξάνδρεια: πόλη της Αιγύπτου

μέγαρο: μεγάλο και επιβλητικό κτίριο

μανιώδης: παθιασμένος

πρόσοψη: μπροστινό μέρος

ερμάρι: ντουλάπι για ρούχα, ράφι

χρυσοϋφαντο: χρυσοκέντητο με χρυσή κλωστή

χαλκογραφίες: έργα με χαρακτηριστική σε πλάκα χαλκού

έβενο: μαύρο, σκληρό και βαρύ ξύλο

φίλντισι: σκληρή ουσία για διακόσμηση επιφανειών

σμάλτο: γυαλίνο επίχρισμα για προστασία επίπλων

Ομαδική εργασία και παρουσίαση στην τάξη

1. Προσπαθήστε να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις, βρίσκοντας μέσα στο κείμενο τις πληροφορίες που χρειάζεστε:

- Τι περιγράφει ο συγγραφέας; Ποιος κατοικούσε στο σπίτι;
- Πού βρίσκεται το σπίτι; Έχουμε πληροφορίες για το πώς ήταν απ' έξω;
- Πώς είναι το σπίτι από μέσα με τη σειρά που βλέπει τους χώρους ο συγγραφέας;
- Ποια στοιχεία δείχνουν πώς ήταν η ζωή του ποιητή μέσα σ' αυτό;
- Ποιες είναι οι σκέψεις και τα σχόλια του συγγραφέα;

Ερωτήσεις κατανόησης κειμένου:

Ο Καβάφης ήταν μανιώδης με την πρωτοτυπία. Από ποια στοιχεία του κειμένου φαίνεται αυτό;

Ποιο είναι το έπιπλο που ξεχωρίζει στο σπίτι; Γιατί;

Λέξεις-φράσεις-κείμενα

Γλώσσα

2. α. Ο συγγραφέας προτιμάει τον ενεστώτα στην περιγραφή του, ενώ, όταν αφηγείται στιγμές από τη ζωή του ποιητή, χρησιμοποιεί παρελθοντικούς χρόνους και κυρίως παραστατικό. Γιατί νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό;

Ο Ενεστώτας προσφέρει **ζωντάνια** στην περιγραφή (αφηγηματικός Ενεστ.)

β. Στο κείμενο συναντάμε πολλή **επιθέτα** που

- μας δίνουν περισσότερες πληροφορίες για τα πράγματα που περιγράφονται και κάνουν την περιγραφή πιο **ζωντανή, σαφή, ακριβή** και **παραστατική**.
- μας μεταφέρουν ένα σκότλιο που θέλει να κάνει ο συγγραφέας για ό,τι βλέπει και περιγράφει. Τα επιθέτα μας δείχνουν δηλαδή την **οπτική γωνία, την προσωπική ματιά** του συγγραφέα, το πώς βλέπει αυτός τα πράγματα που περιγράφει.

~~Μπορείτε να βρείτε μερικά επιθέτα στο κείμενο που σαφώς περιγράφουν και μερικά που ταυτόχρονα σχολιάζουν;~~

Να γίνει πάνω στο βιβλίο

γ. Τα επιθέτα περιγράφουν με σύντομο τρόπο ένα χαρακτηριστικό των ουσιαστικών που συνοδεύουν. Δείτε πώς θα περιγράφαμε χρησιμοποιώντας στη θέση των επιθέτων περισσότερες λέξεις:

Στο δωμάτιο υπάρχει ένα τραπέζι από ακατέργαστο ξύλο (από ξύλο που δεν το έχουν κατεργαστεί), μια καρέκλα ψάθινη (από ψάθα) κι ένα σιδερένιο τρίποδο (από σίδηρο).

Προσπαθήστε να αντικαταστήσετε τα υπογραμμισμένα επιθέτα του κειμένου με φράσεις που να περιγράφουν τα ουσιαστικά που συνοδεύουν.

Να γίνει πάνω στο βιβλίο

δ. Κάντε το αντίστροφο στο κείμενο που ακολουθεί:

Για πολλά χρόνια το σπίτι εκείνο, το σπίτι-φάντασμα των παιδικών μου χρόνων, δεν κατοικούνταν. Δεν έκανα όμως ευκαιρία να το επισκέπτομαι, με κάποιο φόβο κάθε φορά, που δεν μπορούσα να ενοήσω. Το σπίτι είχε δυο ορόφους και μια παλιά αυλή στρωμένο με πλάκες. Οι τοίχοι ήταν μεγάλοι παχούς και ύψους. Ήταν από πέτρα. Τα παράθυρά του ήταν φραγμένα με καγκέλα και τα παντζούρια είχαν δεχθόν θαλάσσει. Σπρώχνοντας τη βαριά από ξύλο πόρτα του, αντικρίζω μια εικόνα που με γοήτευε: Οι τοίχοι ήταν γεμάτοι με διακοσμήσεις, το ταβάνι όλο στολισμό και, αυτό που με εντυπωσίαζε περισσότερο, τα τζάμια στα παράθυρα είχαν πολλή χρωματιστή χρωματιστή.

κείμενο της συγγραφικής ομάδας

ε. Σε ένα κείμενο που περιγράφει ένα κτίσμα μέσα στον χώρο υπάρχουν πολλές λέξεις, μόνες τους ή μαζί με άλλες, που φανερώνουν τόπο. Τέτοιες μπορεί να είναι, για παράδειγμα, επιρρήματα (γύρω, πάνω, έξω) ή φράσεις με προθέσεις (π.χ. από την αυλή, σε μια γωνιά).

Χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες και βρείτε τέτοιες λέξεις μέσα στο κείμενο. Κερδίζει βέβαια η ομάδα που θα βρει τις περισσότερες.

Γραμματική

Πώς δηλώνουμε τον τόπο

(Τοπικοί προσδιορισμοί)

Η περιγραφή ενός κτίσματος γενικότερα, έχει άμεση σχέση με το **χώρο**. Συνεπώς όταν περιγράφουμε κάτι, συνηθίζουμε να χρησιμοποιούμε **λέξεις ή φράσεις που φανερώνουν τόπο** – το **πού** βρίσκεται αυτό στο οποίο αναφερόμαστε. Χρησιμοποιούμε δηλαδή **τοπικούς προσδιορισμούς** όπως:

1

✓ **Τοπικά επιρρήματα** (ακλίτες λέξεις που δηλώνουν τόπο) όπως τα: πάνω, κάτω, εδώ, εκεί, αλλού, κάπου, παντού, μέσα, δεξιά, αριστερά, μπροστά, από, πίσω, πλάι, δίπλα, ψηλά, χαμηλά, κοντά, απέναντι, γύρω, τριγύρω, ολόγυρα, ανάμεσα, θόρεια, νότια, ανατολικά, δυτικά, κ.ά.

ορθογρ.

2

✓ **Φράσεις με προθέσεις** που δηλώνουν τόπο και οι οποίες συνήθως σχηματίζονται με τις προθέσεις:

αν'έξω

- από (π.χ. Ξεκίνησε πρωί από το χωριό.)
- ίσαμε (π.χ. προχώρησαν ίσαμε το σπίτι εκείνο.)
- κατά (π.χ. Πάω κατά την πλατεία.)
- μέχρι (π.χ. Πάω μέχρι την πλατεία.)
- προς (π.χ. Προς τα δεξιά βλέπετε το σαλόνι.)
- σε (π.χ. Προχώρησαν σε άλλο δωμάτιο.)
- ως (π.χ. Προχώρησε ως το τέρμα του δρόμου.)

3

✓ **Ουσιαστικό σε πτώση αιτιατική** (π.χ. Πάω χορό, - επίσης απαντάει στο πού αλλά με ουσιαστικό)

4

✓ **Αναφορικές προτάσεις που φανερώνουν τόπο** (π.χ. Οι πραγματευτάδες πηγαίνουν όπου θέλουν)

Άσκηση για το σπίτι:

1) Να εντοπίσεις τους προσδιορισμούς του τόπου στις παρακάτω περιόδους:

- Περίμενέ με εδώ Πετάγομαι μέχρι τον φούρνο και επιστρέφω αμέσως.
- Το απόγευμα θα πάω στα μαγαζιά με την Ελένη και το βράδυ θα πάμε όλοι μαζί στο θέατρο.
- Τα αεροπλάνα πετούσαν τόσο χαμηλά που σου έδιναν την εντύπωση ότι πλησίαζαν στις στέγες των σπιτιών.
- Καθόταν και διάβαζε μπροστά από το τζάκι.
- Τα παιδιά έπαιζαν στην αυλή τρέχοντας πέρα δώθε.
- Πιθανόν να τον βρείς σπίτι του αύριο.
- Μια ώρα μακριά από την πόλη, με τα πόδια, ήταν το σπίτι μας.

Ενότητα 2 Κατοικία

Αρχοντικό
Μπενιζέλων.

3. τετράδιο παραγωγής γραπτού λόγου

Διοργανώνεται στην τάξη σας ένας διαγωνισμός με θέμα «Ένα κτίριο με ιδιαίτερη σημασία για την περιοχή». Το κτίριο αυτό μπορεί να είναι παλιό, με ιστορική σημασία (μπορεί να σας βοηθήσει το μάθημα της Ιστορίας) ή σύγχρονη κατασκευή. Το κείμενό σας δε χρειάζεται να ξεπερνάει τις **150 λέξεις**. = περίπου μία σελίδα

Μπορείτε να πείτε:

Η περιγραφή θα αφορά το αρχοντικό των Μπενιζέλων

- ➡ πού είναι / πότε χτίστηκε / ποια είναι η ιστορία του / πώς το γνωρίσατε
- ➡ πώς είναι απ' έξω και πώς από μέσα (ποια γενική εντύπωση σας δημιουργεί, ποια είναι τα γενικά χαρακτηριστικά της αρχιτεκτονικής του, από τι υλικά είναι φτιαγμένο, πόσους και ποιους χώρους έχει, ποια είναι και πώς είναι τα αντικείμενα που συναντάει κανείς μέσα στο κτίσμα)
- ➡ αν ζουν ή έζησαν κάποια πρόσωπα σ' αυτό και αν ξέρετε κάτι για τη ζωή τους
- ➡ πώς νιώθετε κάθε φορά που βρίσκεστε εκεί

Οσία Φιλοθέη

Αν θέλτε να κάνετε την περιγραφή σας πιο ζωντανή, χρησιμοποιήστε **ενεστώτα**, **λέξεις** ή **φράσεις** που φανερώνουν **τόπο** και όσο περισσότερα **επίθετα** μπορείτε.

4. Παρατηρήστε τις φωτογραφίες και μιλήστε στην τάξη για το πώς ήταν τα κτίσματα που βλέπετε άλλοτε και τώρα.

Θεσσαλονίκη:
Η μητρόπολη και η οδός Μητροπόλεως
προπολεμικά (πάνω) και σήμερα (κάτω)

Θεσσαλονίκης εγκόλπιον,
εκδ. Εξάντας, Αθήνα, 1997

